

Житомирський національний агроекологічний університет

**КРЕДИТУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

Досліджено проблеми банківського кредитування аграрних товаровиробників у сучасних умовах господарювання. Розглянуто зарубіжний досвід щодо функціонування механізму кредитування комерційними банками виробників сільськогосподарської продукції. Проаналізовано сучасний стан банківського кредитування підприємств аграрної сфери України. Проаналізовано за строками погашення заборгованості за кредитами, наданими вітчизняними комерційними банками у сільське господарство.

Досліджена вартість кредитних ресурсів для сільськогосподарських товаровиробників. Виокремлено проблеми пільгового кредитування підприємств аграрного сектора. Обґрунтовано необхідність у відновленні державної фінансової підтримки аграрних підприємств через механізм здешевлення кредитів. Визначено основні фактори, які впливають на розвиток кредитних відносин комерційних банків і сільськогосподарських підприємств. Запропоновано напрями подальшої активізації банківського кредитування аграрних підприємств.

Ключові слова: банківське кредитування, аграрні підприємства, вартість кредиту, пільгове кредитування.

Постановка проблеми

Банківське кредитування для вітчизняних аграрних підприємств є найпоширенішим, але аж ніяк не найдешевшим способом залучення фінансових ресурсів. Переважна частина підприємств аграрної сфери наразі не має доступу до банківських кредитів. За підрахунками інвестиційного фонду «European Fund for Souteast Europe», український аграрний сектор недоотримує кредитних ресурсів на суму 8,7 млрд дол. США, при цьому загальний попит на аграрні кредити в Україні, за підрахунками експертів, сягає 12,0 млрд дол. США [17].

Показники ефективності кредитування української аграрної сфери знаходяться на дуже низькому рівні порівняно з аналогічними показниками США (вітчизняний аграрний сектор одержує у 15 разів менше кредитних ресурсів у розрахунку на одиницю виготовленої валової аграрної продукції; у 24 рази менше отримує кредитів на 1 га землі сільськогосподарського призначення, ніж аграрні підприємства США [3].

Банківська система, як свідчить вітчизняний досвід, навіть під час економічного зростання надавала перевагу кредитуванню інших секторів економіки, а не аграрного. За умов погіршення економічної ситуації у країні загальне скорочення обсягів кредитування відбувається переважно за рахунок обмеження кредитування підприємств АПК. Комерційні банки застосовують при цьому дискримінаційний підхід відносно аграрних підприємств, підвищуючи їм ставки кредитування порівняно із суб'єктами господарювання інших галузей економіки [7, с. 145].

Вітчизняним комерційним банкам не вигідно надавати кредити сільськогосподарським товаровиробникам через значно вищий, ніж в інших галузях, ступінь ризиків. Також розвиток кредитного обслуговування аграрного сектора гальмує нерозвиненість ринку землі, що унеможлиблює її використання як застави для отримання кредиту, високий рівень зносу основних засобів у галузі, недосконалість механізму захисту прав кредитора, брак ефективного страхового захисту тощо. Відтак, традиційне банківське кредитування, яке розглядається в інших державах світу як основний інструмент фінансового забезпечення потреб аграрних товаровиробників, в Україні застосовується у недостатніх обсягах. Це потребує виявлення причин, що стримують розвиток банківського кредитування аграрного сектора України, та розробки пропозицій щодо його активізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженням проблем та ролі комерційних банків при кредитуванні підприємств агропромислового комплексу займаються вітчизняні вчені: В. М. Алексійчук, В. І. Аранчій, О. Є. Гудзь, Б. А. Дадашев, М. Я. Дем'яненко, Т. Т. Ковальчук, О. В. Крисальний, Ю. Я. Лузан, О. О. Непочатенко, В. О. Паламарчук, М. І. Савлук, П. Т. Саблук, Н. А. Хрущ, С. Г. Черемісіна та інші. Проте окремі питання щодо подальшого вдосконалення банківського кредитування підприємств АПК у сучасних умовах господарювання недостатньо вивчені й вимагають ґрунтовного дослідження.

Мета, об'єкт та методика дослідження

Метою дослідження є вивчення проблем банківського кредитування аграрних підприємств і розробка науково-практичних рекомендацій щодо їх розв'язання. Об'єктом дослідження – процес кредитування комерційними банками вітчизняних аграрних товаровиробників. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів банківського кредитування підприємств аграрного сектора України.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення й удосконалення банківського кредитування підприємств аграрної сфери України. У процесі написання статті використано такі наукові методи: монографічний – для вивчення зарубіжного досвіду щодо банківського кредитування аграрного сектора; статистико-економічний – оцінки сучасного стану та тенденцій розвитку кредитування комерційними банками підприємств аграрної сфери; абстрактно-логічний – теоретичних узагальнень і формування висновків.

Результати досліджень

Найбільшим кредитором аграрної сфери України, як за обсягом, так і асортиментом кредитних послуг, є комерційні банки. Банківське кредитування у системі фінансової підтримки вітчизняного аграрного виробництва забезпечує 25–26 % фінансових ресурсів і знаходиться на другому місці після внутрішнього самофінансування, що становить 56–57 %, 12 % – це особисті заощадження фермерських господарств, і 5 % дають кошти постачальників ресурсів та переробних підприємств [11].

Аграрне виробництво є кредитомісткою галуззю, і її функціонування без кредитних ресурсів наразі практично неможливе. Це зумовлено специфікою галузі: сезонністю виробництва та значною тривалістю виробничого процесу, істотною залежністю від природно-кліматичних умов і застарілою матеріально-технічною базою, високою капіталомісткістю і порівняно низькою фондівдачею, нерівномірним рухом оборотних коштів і нестачею вільних фінансових ресурсів.

Значення кредитів у фінансуванні аграрних товаровиробників, як свідчить зарубіжний досвід, особливо збільшилося у 60–70 роки ХХ століття, і в деяких західноєвропейських країнах їх частка в аграрному капіталі наблизилася до 50 %. До країн з найбільшою часткою позичкового капіталу в основному капіталі аграрного виробництва належать такі країни, як: Англія та Німеччина – близько 50 %, Франція – понад 40 %, Італія та Бельгія – понад 30 %. Загалом у країнах Європейського Союзу 40 % господарств повністю залежать від залучення позичкових коштів, і лише 25 % фермерських господарств обходиться без банківських кредитів [10; 13].

Попри важливе значення кредитування на розвиток аграрного виробництва, банківське кредитування все ще не відіграє належної ролі у фінансуванні вітчизняного аграрного виробництва. Так, частка кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам, у загальному кредитному портфелі українських банків у 2014 р. становила 7,1 %, а питома вага сільськогосподарського виробництва в загальному обсязі ВВП країни – 16,0 % (табл. 1). Така структура кредитного портфеля вітчизняних комерційних банків, на нашу думку, свідчить про розрив між інтересами комерційних банків і потребами у кредитуванні аграрної сфери України. Зауважимо, що статистика НБУ щодо сільськогосподарського корпоративного сектора враховує кредити лісового та рибного господарств, проте лівова частка кредитів надається саме сільському господарству.

Таблиця 1. Основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств України за 2010–2014 рр.

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Валовий внутрішній продукт, млрд грн	1079,4	1300,0	1404,7	1465,2	1566,7
Валова продукція сільського господарства, млрд грн	187,5	225,4	216,6	246,1	251,4
Частка валової продукції сільськогосподарства у ВВП, %	17,4	17,3	15,4	16,8	16,0
Загальний обсяг наданих кредитів в економіку країни, млрд грн	501,0	575,6	605,4	669,6	778,8
Заборгованість за кредитами, наданими у сільське, лісове та рибне господарства, млрд грн	26,6	34,1	36,5	40,1	55,3
Частка кредитів, наданих у сільське, лісове та рибне господарства, %	5,3	5,9	6,0	6,0	7,1

Примітка: без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь. З 2014 року – без частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними [4].

Аналіз банківського кредитування сільськогосподарських підприємств свідчить про скорочення кількості комерційних банків, які кредитують такі підприємства. Так, до 2008 р. кредиторами аграрних підприємств були до 100 комерційних банків, у 2010–2014 рр. – до 20, а 2015 р. на ринку активно продовжують діяльність лише кілька комерційних банків, які зробили ставку на довгострокову побудову бізнесу в цій галузі – наприклад, як АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Креді Агріколь Банк», ПАТ «ПУМБ», АТ «ПроКредит Банк». Така ситуація склалася у результаті введення у 2014 р. тимчасової адміністрації у ряді банків, які раніше займалися агрокредитуванням (ПАТ «Ві-Ей-Бі Банк»), банкрутства кількох великих позичальників (агрохолдинги «Мрія», «ТАКО», «Агротон»), а також спекуляції з оподаткуванням аграрних виробників (відшкодування експортного ПДВ, збільшення ставки фіксованого сільськогосподарського податку, перемови із МВФ з приводу можливого скасування пільгового режиму оподаткування ПДВ тощо). У 2014–2015 рр. комерційні банки з вітчизняним капіталом страждають від відсутності ліквідності, комерційним банкам із іноземним капіталом перекриті ліміти з боку материнських компаній через ризики на вітчизняному аграрному ринку, а банки російського походження, з цілком зрозумілих причин, не поспішають нарощувати свої кредитні портфелі та інвестувати вільні кошти в економіку України [5].

Впродовж 2010–2013 рр. намітилася тенденція щодо зростання обсягів кредитування підприємств АПК. У 2013 р. підприємствами агропромислового комплексу залучено кредитів на суму 16,2 млрд грн, що на 6,1 млрд грн більше, ніж у 2010 р. (табл. 2). Про зацікавленість комерційних банків до вкладання коштів у аграрний сектор впродовж вказаного періоду свідчить адаптація умов надання кредитів до особливостей цього сектора з боку комерційних банків. Великі системні банки як основні кредитори аграрного сектора відпрацювали механізми роботи з позичальниками (система оцінювання ризиків, механізм кредитного забезпечення, процедура повернення кредитів).

Таблиця 2. Залучення кредитів підприємствами АПК України у 2010–2014 рр.

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2010 р., %	2014 р. до 2013 р., %
Кількість підприємств АПК, які залучили кредити	2238	2668	2603	3142	2267	101,3	72,2
Обсяги залучених кредитів, млрд грн:							
- всього	10,1	14,9	13,5	16,2	11,0	108,9	67,9
- короткострокові	7,0	10,3	9,6	9,9	7,9	112,9	79,8
- середньострокові	1,4	2,9	2,3	3,1	2,0	142,9	64,5
- довгострокові	1,7	1,7	1,6	3,2	1,1	64,7	34,4

Примітка: дані за 2014 р. наведено без тимчасово окупованої території (АР Крим) та Луганської області за станом на 26.12.2014 р.

Джерело: складено за даними [2, с. 122; 16, с. 180; 12].

Порівнюючи обсяги кредитування підприємств агропромислового комплексу у 2014 р. проти 2010 р., слід зазначити про незначний приріст, який склав 8,9 %. Проте, у 2014 р., внаслідок складної економічної та політичної ситуації у країні, девальвації гривні, війни на сході, кредитні вкладення у підприємства АПК значно скоротилися порівняно з попереднім роком. Так, у 2014 р. проти 2013 р., обсяги кредитування АПК зменшилися на 32,1 %, а кількість підприємств цього комплексу, які залучили кредити, на 27,8 % (табл. 2). Це стало наслідком скорочення комерційними банками програм кредитування аграрної сфери та посилення вимог кредиторів до позичальників і забезпечення кредитів.

У структурі залучених кредитів у 2014 р. найбільша частка припадала на короткострокові кредити (71,8 %), найменша – довгострокові кредити (10,0 %). Це означає, що найбільше залучаються кошти для покриття потреби в оборотному капіталі під час проведення весняно-польових робіт і збирання врожаю, а довгострокові кредити – в основному, для придбання коштовної сільськогосподарської техніки.

Впродовж 2010–2014 рр. заборгованість за кредитами, наданими вітчизняними комерційними банками у сільське господарство, постійно зростала. У 2014 р. проти 2010 р., величина непогашених сільськогосподарськими підприємствами кредитів збільшилася на 108,5 % (табл. 3). Це викликано зростанням вартості валютних кредитів внаслідок зниження офіційного курсу гривні впродовж 2014 р. та низькими темпами повернення раніше отриманих позик.

Таблиця 3. Заборгованість за кредитами, наданими комерційними банками сільському господарству України на кінець грудня 2010–2014 рр. (за строками погашення)

Кредити за строками погашення	2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2014 р. у % до 2010 р.
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Всього	26545	100,0	34143	100,0	36488	100,0	40098	100,0	55335	100,0	208,5
У тому числі:											
до одного року;	8631	32,5	13336	39,1	16509	45,2	20195	50,4	24953	45,1	289,1
від одного року до п'яти; понад п'ять років	14708	55,4	17249	50,5	16095	44,1	15823	39,4	25262	45,7	171,8
	3206	12,1	3558	10,4	3884	10,7	4080	10,2	5120	9,2	159,7
Із загальної суми: прострочені кредити	3330	100,0	2512	100,0	2462	100,0	2385	100,0	6040	100,0	181,4

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
У тому числі: до одного року;	1105	33,2	614	24,4	574	23,3	795	33,3	3187	52,8	288,4
від одного до п'яти років;	2143	64,4	1820	72,5	1156	47,0	1369	57,4	2563	42,4	119,6
понад п'ять років	82	2,4	77	3,1	732	29,7	222	9,3	290	4,8	353,7
Питома вага прострочених кредитів до загальної суми заборгованості, %	x	12,5	x	7,4	x	6,7	x	5,9	x	10,9	- 1,6 пунк-та

Джерело: розраховано за даними [4].

Поряд з цим за період, що аналізується, збільшилася заборгованість за усіма видами кредитів у розрізі строків їх погашення. Так, розмір заборгованості за короткостроковими кредитами зріс у 2014 р. проти 2010 р. на 189,1 %, за середньо- і довгостроковими, відповідно, на 71,8 % та 59,7 % (табл. 3).

В умовах загострення економічної та політичної ситуації у країні, девальвації гривні уже в кінці 2014 р. сума прострочених сільськогосподарських позик порівняно із 2010 р. збільшилася на 81,4 %, а з 2013 р., відповідно, на 153,2 %. Впродовж 2010–2013 рр. спостерігалася позитивна тенденція щодо зменшення частки прострочених позик у загальній сумі заборгованості за сільськогосподарськими позиками: з 12,5 % у 2010 р. до 5,9 % у 2013 р. Проте, у 2014 р. питома вага прострочених кредитів зросла до 10,9 %, що на 5,0 пунктів більше ніж у 2013 р. (табл. 3). І ця негативна тенденція, на жаль, буде спостерігатися і у подальші роки.

У грудні 2014 р., за даними НБУ, річна середньозважена ставка за кредитами, наданими у сільське господарство, становила 20,1 % за середньої ставки по економіці України 14,5 % річних (табл. 4).

Таблиця 4. Процентні ставки за кредитами, наданими комерційними банками України сільському господарству у грудні 2010–2014 рр.

Види ставок	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2010 р., пунктів	2014 р. до 2013 р., пунктів
1	2	3	4	5	6	7	8
Річна середньозважена ставка по економіці України в цілому, %	14,0	14,4	14,8	14,0	14,5	0,5	0,5
Річна середньозважена ставка по сільському господарству в цілому, %	14,9	13,5	17,6	13,1	20,1	5,2	7,0

Закінчення таблиці 4

1	2	3	4	5	6	7	8
Річна середньозважена ставка по сільському господарству в національній валюті, %	15,9	17,1	21,9	15,7	21,2	5,3	5,5
Річна середньозважена ставка по сільському господарству в іноземній валюті, %	9,6	7,3	8,1	8,1	14,1	4,5	6,0

Джерело: розраховано за даними [4].

Якщо середньозважена ставка за кредитами по сільському господарству України у 2012 р. становила 17,6 % річних, то у цьому ж році річна середньозважена ставка за кредитами у Японії становила 1,5 %, Німеччині – 3,1 %, США – 3,3 %, Франції – 3,4 %, Польщі – 8,7 %. І тільки у таких країнах, як Гондурас, Грузія, Білорусь та Уганда, ставка за кредитами була вищою, ніж в Україні [1]. За такої вартості кредитних ресурсів в Україні рівень прибутковості у сільському господарстві, де період обороту капіталу становить майже один рік, має бути надзвичайно високим, щоб разом із забезпеченням виконання зобов'язань перед банками ще й накопичувати хоча б якісь резерви для підтримання власного функціонування, не кажучи вже про розширення виробництва. Однак, статистичні дані свідчать, що при досягнутій рентабельності сільськогосподарського виробництва на рівні 2010 р. – 21,1 %, 2011 р. – 27,0 %, 2012 р. – 20,5 %, 2013 р. – 11,2 %, 2014 р. – 25,8 % сільськогосподарські підприємства змушені працювати практично лише на покриття процентів за банківськими кредитами [9]. Виключенням є великі компанії, що мають можливість залучати зовнішнє, часто «материнське», фінансування за нижчими процентними ставками.

Значний розрив між процентною ставкою та рентабельністю аграрних підприємств свідчить, з одного боку, про необхідність підвищення рівня їхньої рентабельності, а з другого – про потребу у здешевленні кредитів для аграрної сфери. Для зменшення розриву між вартістю кредитних коштів і спроможністю сільськогосподарських підприємств розраховатися за них в Україні реалізується програма компенсацій сільськогосподарським підприємствам частини вартості процентних ставок комерційних банків. Фінансування цієї програми здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.

У 2012 р. процентна ставка, що субсидується, становила 10,9 % річних, і вона менше середньої процентної ставки 23,0 % річних, яку банки виставляли аграрним позичальникам [6, с. 114]. А якщо врахувати, що у тому ж році рівень відсоткової ставки за кредитами сільськогосподарським виробникам досягав 30 % річних, то стає зрозумілим, що прив'язка розміру компенсації до облікової ставки НБУ полегшує ситуацію лише частково. Відтак, користування кредитами для багатьох аграрних підприємств було економічно не вигідним. До того ж,

відсоткові ставки комерційних банків для сільського господарства, порівняно з іншими галузями, завжди вищі, що також знижувало ефективність коштів, виділених за програмами підтримки АПК.

Обсяг пільгового кредитування істотно залежить від обсягу коштів, передбачених державним бюджетом на пільгове кредитування, а цей показник має тенденцію непостійності та зменшення. Так, у 2011 р. державна фінансова підтримка підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів склала 626 млн грн, або 11,5 % від загального обсягу видатків Міністерства аграрної політики на розвиток АПК. У 2012 р. даний показник знизився у 2 рази – до 378,8 млн грн (6,5 % від загального обсягу фінансування) [8]. У 2013–2014 рр. розмір компенсації відсоткових ставок з державного бюджету взагалі було зведено до нульового рівня.

Проблема вдосконалення механізму здешевлення кредитів підприємствам агропромислового комплексу є нарізною і потребує системного підходу до її вирішення, з урахуванням економічних інтересів усіх учасників кредитних відносин – аграрних підприємств, комерційних банків і держави. Зрозуміло, що одна така програма компенсацій сільськогосподарським підприємствам частини вартості відсоткових ставок комерційних банків не в змозі розв'язати проблему кредитного забезпечення аграрної сфери. Проте в умовах, коли комерційні банки пропонують своїм клієнтам кредити за ставками у розмірі 25–30 % річних, таку програму слід відновити, що дозволить певній частині сільськогосподарських підприємств бути прибутковими і користуватися банківськими кредитами.

На розвиток кредитних відносин комерційних банків і сільськогосподарських підприємств впливають різні фактори, головними з яких є фінансовий стан позичальника, рівень кредитоспроможного попиту сільськогосподарських підприємств на банківські кредити, наявність ліквідної застави, реальність страхового захисту тощо.

Передумовою кредитного обслуговування села є не тільки спроможність комерційних банків надавати кредити, але, насамперед, спроможність позичальників його повернути. Рівень кредитоспроможності сільськогосподарських товаровиробників знаходиться на низькому рівні: частка збиткових господарств у загальному їх обсязі у 2011 р. становить 16,5 %, 2012 р. – 21,4 %, 2013 р. – 19,0 %, 2014 р. – 15,2 % [14; 15]. Причинами збитковості діяльності аграрних підприємств є такі чинники: відсутність еквівалентного обміну між виробниками, що зумовило диспаритет цін на продукти сільськогосподарських товаровиробників і промисловості; недосконалість механізму кредитування аграрних підприємств, що має вирішальне значення в умовах сезонності; недостатній їх страховий захист; відсутність належної державної підтримки.

Поряд з цим, сільськогосподарські підприємства мають вкрай незадовільну структуру активів. У загальній вартості майна понад 76 % припадає на необоротні активи, більшу частку яких становлять основні засоби, що є

неліквідними через високий рівень (70–80 %) зносу й моральну застарілість [7, с. 145]. Враховуючи наслідки кризових явищ в економіці та військових дій на сході країни, можна спрогнозувати на найближчі роки погіршення фінансового стану аграріїв, а це не сприятиме активізації банківського кредитування аграрної галузі, оскільки необхідною передумовою її кредитування є стабільно прибуткові сільськогосподарські підприємства.

Відсутність дієвого механізму застави майна стримує розвиток банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. Неможливість залучити кредити під заставу земельних ділянок сільськогосподарського призначення або прав оренди на них спричиняє зростання дефіциту обігових коштів та капітальних вкладень в аграрне виробництво. Проте, враховуючи високий ступінь ризику неповернення кредитів, існує ризик часткової втрати земель сільськогосподарського призначення товаровиробниками і переходу їх у власність комерційних банків. Ступінь захищеності прав кредиторів і можливість здійснення різноманітних комерційних операцій передбачені чинним законодавством, але нормативно-правова база захисту аграрних товаровиробників з боку держави у процесі фінансово-кредитних відносин є недосконалою.

Важливим елементом кредитного забезпечення аграрного сектора економіки України є страхування ризиків при кредитуванні сільськогосподарських підприємств. Такий вид страхування покликаний запобігти втраті не тільки заставленого майна і майбутніх доходів, а й поліпшити доступ сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів. Основною проблемою у страхуванні кредитних ризиків аграрних виробників є відсутність у більшості комерційних банків дієвих комплексних програм управління ризиками у сфері кредитування аграрної галузі.

Також, слід відмітити обмежені можливості комерційних банків щодо стягнення проблемних та безнадійних боргів внаслідок недосконалості законодавчої бази. Тому високі ризики кредитування підприємств аграрної галузі вони компенсують високими процентними ставками та жорсткими вимогами до позичальників. Недосконала структура банківської системи також гальмує розвиток кредитних відносин з аграрними підприємствами. Відсутність таких її структурних елементів, як кооперативні банки, спеціалізовані банки (іпотечний, аграрний), створює галузеві диспропорції у кредитному забезпеченні аграрного виробництва.

Відтак, до основних напрямів активізації процесу банківського кредитування аграрних підприємств можна віднести:

- подальше удосконалення нормативно-правової бази з питань банківського кредитування, насамперед, у частині механізму захисту прав кредиторів;
- розробка комерційними банками внутрішніх нормативних документів, що регламентують кредитний процес і враховують особливості кредитування аграрних підприємств;

- спрощена процедура одержання банківського кредиту для аграрних підприємств за рахунок зменшення кількості необхідних документів і періоду їхнього розгляду;

- застосовування нових форм гарантування банківського кредитування, стимулювання розвитку страхування майна, фінансових і підприємницьких ризиків в аграрній сфері;

- відновлення програми компенсацій аграрним підприємствам частини вартості процентних ставок комерційних банків, а також удосконалення механізму пільгового кредитування шляхом спрощення процедури одержання бюджетної компенсації та здійснення конкурсного відбору за певними категоріями позичальників;

- впровадження дієвих заходів у роботі з проблемною і сумнівною заборгованістю аграрних позичальників із використанням усіх можливих шляхів реструктуризації та погашення таких кредитів у разі виявлення перших ознак проблемності;

- застосування економічних стимулів до комерційних банків, які кредитують аграрний сектор економіки, обмежуючи при цьому спекулятивні операції та сприяючи розвитку спеціалізованих банківських установ.

Впровадження вказаних заходів дозволить усунути проблеми кредитного забезпечення аграрного виробництва завдяки збільшенню обсягів кредитування та розширенню доступу сільськогосподарських товаровиробників до кредитних ресурсів; збільшенню строків кредитування та зменшенню вартості кредитних ресурсів; підвищенню прибутковості аграрних товаровиробників за рахунок підвищення ефективності використання кредитних ресурсів.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Найбільшим кредитором аграрної сфери України є комерційні банки, однак, розмір кредитних вкладень комерційних банків у аграрний сектор є досить обмеженим і не задовольняє її потреби у таких ресурсах. Консервативна кредитна політика вітчизняних банків зумовлена ризикованістю і сезонністю аграрного бізнесу, низьким рівнем банківської ліквідності й ускладненням економічної та політичної ситуації в нашій державі впродовж останніх років. Активізація банківського кредитування потребує подальшого удосконалення нормативно-правової бази з питань банківського кредитування; спрощення процедури одержання банківського кредиту для аграрних підприємств; відновлення й удосконалення механізму здешевлення кредитів аграрним підприємствам; застосування економічних стимулів до комерційних банків, які кредитують аграрний сектор економіки; застосовування нових форм гарантування банківського кредитування, стимулювання розвитку страхування майна, фінансових і підприємницьких ризиків в аграрній сфері тощо.

Література

1. Агросектор: Листу Мінфіну про ПДВ-пільги присвячується, – УАК [Електронний ресурс] // Аграрний сектор України. – Режим доступу: http://agroua.net/news/news_46748.html.
2. Аранчій В. І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств / В. І. Аранчій, О. П. Зоря, І. І. Петренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 4. – С. 120–124.
3. Бабич Ю. А. Кредитування аграрного сектора економіки у розвинутих країнах світу / Ю. А. Бабич // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 155–162.
4. Бюлетені Національного банку України на кінець грудня 2010-2014 рр. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58127.
5. Ведення аграрного бізнесу в Україні [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу. – Режим доступу: http://ucab.ua/files/Survey/Doing/Doing_2015_ukr_web.pdf.
6. Возна Л. Б. Регулювання кредитної структури та удосконалення механізму її функціонування в аграрній сфері України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / Л. Б. Возна. – Львів, 2014. – 223 с.
7. Дадашев Б. А. Кредитування агроформувань: проблеми та напрями стабілізації / Б. А. Дадашев, С. Г. Черемісіна // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 2. – С. 142–149.
8. Дадашев Б. А. Перспективи розвитку кредитування аграрних підприємств [Електронний ресурс] / Б. А. Дадашев. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/14.pdf>.
9. Зведені показники сільського господарства [Електронний ресурс] // Ukrstat.org – публікація документів Державної Служби Статистики України. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/zp_u.html.
10. Коробейников М. Зарубежная практика кредитования сельского хозяйства [Электронный ресурс] / М. Коробейников // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2010. – № 4. – Режим доступа: http://www.creditcoop.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=108:agroppractice&.
11. Кредитование аграрного сектора [Электронный ресурс] // Газета «Экономические известия». – Режим доступа: <http://www.eizvestia.com/tag/apk>.
12. Оперативна інформація про стан залучення кредитних коштів підприємствами агропромислового комплексу у 2014 році станом на 26.12.2014 [Електронний ресурс] // Аграрний сектор України. – Режим доступу: http://agroua.net/statistics/statnews_t30_49303.html.

13. Содома Р. І. Кредитна підтримка банками сільськогосподарських підприємств України [Електронний ресурс] / Р. І. Содома // Облік і фінанси АПК. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1161/35/>.

14. Статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2012 рік» [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://uga-port.org.ua/sites/default/files/bl_oepv_12.pdf.

15. Статистичний бюлетень «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах» 2014 рік [Електронний ресурс] // Ukrstat.org – публікація документів Державної служби статистики України. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm.

16. Хрущ Н. А. Тенденції, особливості та проблеми використання кредитних ресурсів для фінансування діяльності вітчизняних агропідприємств / Н. А. Хрущ, Л. А. Приступа // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 4, том 2. – С. 179-182.

17. European Fund for Southeast Europe. Potential for Agricultural Finance in Ukraine [Electronic resource] // EFSE. – Mode of access: <http://www.efse.lu>.